

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 16.12.2020, sen. zn. 29 NSČR 4/2020, ECLI:CZ:NS:2020:29.NSČR.4.2020.1

Číslo: 55/2021

Právní věta: Skutečnost, že za trvání oddlužení (výlučně) plněním splátkového kalendáře zemřel jeden z manželů, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení (§ 394a insolvenčního zákona), není důvodem pro zastavení insolvenčního řízení (§ 142 písm. b/ insolvenčního zákona) ve vztahu k žádnému z nich.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.12.2020

Spisová značka: 29 NSČR 4/2020

Číslo rozhodnutí: 55

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Dlužník, Insolvenční řízení, Manželství, Oddlužení, Právní osobnost (o. z.), Splátkový kalendář, Společné jmění manželů, Účastníci řízení, Zastavení řízení

Předpisy: § 103 o. s. ř.

§ 107 o. s. ř.

§ 142 písm. b) IZ

§ 19 o. s. ř.

§ 23 o. z.

§ 389 odst. 1 písm. b) IZ ve znění do 30.06.2017

§ 389 odst. 2 písm. a) IZ ve znění do 30.06.2017

§ 394a IZ

§ 398 odst. 3 IZ

§ 7 IZ

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zastavil řízení o „dovolání“ dlužnice proti usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 23. 9. 2019, a změnil usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15. 10. 2019, sp. zn. KSPH 60 INS XY, 4 VSPH XY, tak, že usnesení Krajského soudu v Praze ze dne 23. 9. 2019 se mění tak, že se insolvenční řízení nezastavuje.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Praze (dále jen „insolvenční soud“) usnesením ze dne 23. 9. 2019 zastavil

insolvenční řízení dlužníků E. T. a T. T. (výrok I.), určil výši odměny a náhrady hotových výdajů insolvenční správkyňe (A., v. o. s.) a zprostil ji funkce insolvenční správkyňe dlužníků (výroky II. a III.).

2. Vrchní soud v Praze k odvolání dlužnice usnesením ze dne 15. 10. 2019 potvrdil usnesení insolvenčního soudu ve výroku o zastavení insolvenčního řízení.

3. Soudy nižších stupňů vyšly z toho, že:

1) Dne 16. 9. 2014 podali dlužníci (manželé E. a T. T.) společný insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení

2) Usnesením ze dne 1. 12. 2014 insolvenční soud (mimo jiné) zjistil úpadek dlužníků, ustanovil insolvenční správkyňi a povolil řešení úpadku dlužníků oddlužením; následným usnesením ze dne 3. 2. 2015 schválil společné oddlužení dlužníků plněním splátkového kalendáře.

3) Dlužník E. T. zemřel dne 28. 6. 2019.

4. Na tomto základě odvolací soud – cituje ustanovení § 7 a § 394a zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenčního zákona), ve znění účinném do 31. 5. 2019, ustanovení § 103 a § 107 odst. 1 a 5 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu (dále jen „o. s. ř.“) – ve shodě s insolvenčním soudem zdůraznil, že povaha schváleného oddlužení, a to jak ve formě plnění splátkového kalendáře, tak ve formě zpeněžení majetkové podstaty, zcela vylučuje, aby v něm mohlo být pokračováno po smrti dlužníka (např. s jeho dědici). Po smrti fyzické osoby je vždy zahájeno řízení o pozůstalosti (§ 138 zákona č. 292/2013 Sb. o zvláštních řízeních soudních– dále jen „z. ř. s.“), v jehož rámci lze výhradně vypořádat celé jmění zůstavitele (§ 1475 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku– dále jen „o. z.“). Je tedy zřejmé, že insolvenční řízení (řešící jen část majetkových poměrů dlužníka) „ustupuje“ řízení o pozůstalosti; ostatně po smrti dlužníka má dispoziční oprávnění k jeho majetku výlučně osoba, která spravuje pozůstalost (§ 156 a násl. z. ř. s.), nikoli insolvenční správce.

5. Za stavu, kdy dlužník v průběhu oddlužení zemře– pokračoval odvolací soud– insolvenční soud insolvenční řízení zastaví (§ 107 odst. 5 o. s. ř.); právní mocí tohoto rozhodnutí insolvenční řízení končí. Přitom výše uvedený závěr se uplatní i tehdy, zemře-li v průběhu oddlužení jeden z manželů, kteří podali společný insolvenční návrh; jeho smrtí totiž „dochází k zániku podmínek pro společné řízení řešící úpadek manželů (zanikla právní fikce jediného dlužníka) a k zániku společného jmění manželů, jež musí vypořádat pozůstalostní soud v rámci pozůstalostního řízení“. Ve společném oddlužení manželů tak nelze– vzhledem k úpravě dědického řízení účinné od 1. 1. 2014– pokračovat; naopak je na místě zastavit insolvenční řízení (vedené proti manželům jako jedinému dlužníku).

II.

Dovolání a vyjádření k němu

6. Proti usnesením soudů obou stupňů podala dlužnice dovolání, které má za přípustné k řešení právní otázky dosud Nejvyšším soudem nezodpovězené, a to, „zda má být v insolvenci pokračováno s druhým z manželů, když jeden z nich zemře v průběhu plnění oddlužení, které bylo povoleno na základě společného návrhu manželů“.

7. Dovolatelka namítá, že rozhodnutí soudů nižších stupňů spočívají na nesprávném právním posouzení věci, a zastává názor, podle něhož měl insolvenční soud pokračovat v insolvenčním řízení, aby měla možnost splnit podmínky oddlužení. Potud poukazuje na poměry dané věci, kdy dlužníci hradili „insolvenční splátky“ za použití peněžních prostředků, které se jejich syn (R. T.) zavázal „hradit do insolvence“ na základě darovací smlouvy ve výši 11.000,- Kč měsíčně; úmrtím dlužníka tak

„de facto“ nedošlo ke změně poměrů, když téměř celé plnění bylo hrazeno třetí osobou. Zastavením insolvenčního řízení tak soudy nižších stupňů „připravily“ dlužníci o možnost zbavit se dluhů, a to v době, kdy nezajištěným věřitelům již dlužníci uhradili (od března 2015 do srpna 2019) celkem 498 200,50 Kč (28,46 % celkového objemu pohledávek) a do minimální míry uspokojení věřitelů tak zbývalo uhradit (v posledních šesti měsících) pouhých 27 013,76 Kč.

8. Konečně dovolatelka poukazuje na nejednotnou rozhodovací praxi odvolacích soudů a požaduje, aby Nejvyšší soud rozhodnutí soudů obou stupňů zrušil a věc vrátil insolvenčnímu soudu k dalšímu řízení.

III.

Přípustnost dovolání

9. Dovolání je ve smyslu ustanovení § 236 o. s. ř. mimořádným opravným prostředkem, kterým lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští. Dovolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně podat nelze (není dána funkční příslušnost soudu k projednání takového dovolání); Nejvyšší soud proto podle ustanovení § 243b o. s. ř. a § 104 odst. 1 o. s. ř. řízení o takovém „dovolání“ zastavil. Shodně srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 4. 9. 2003, sp. zn. [29 Odo 265/2003](#), uveřejněné pod číslem 47/2006 Sb. rozh. obč., nebo (pro insolvenční poměry) usnesení Nejvyššího soudu ze dne 9. 11. 2011, sen. zn. [29 NSČR 61/2011](#).

10. Dovolání proti usnesení odvolacího soudu je přípustné podle ustanovení § 237 o. s. ř., a to k řešení právní otázky dovolatelkou otevřené, týkající se postupu insolvenčního soudu v insolvenčním řízení, zemře-li v průběhu oddlužení jeden z manželů, kteří podali společný insolvenční návrh spojený s návrhem na povolení oddlužení, Nejvyšším soudem dosud nezodpovězené.

IV.

Důvodnost dovolání

11. Právní posouzení věci je obecně nesprávné, jestliže odvolací soud posoudil věc podle právní normy, jež na zjištěný skutkový stav nedopadá, nebo právní normu, sice správně určenou, nesprávně vyložil, případně ji na daný skutkový stav nesprávně aplikoval.

12. Podle ustanovení § 7 insolvenčního zákona, nestanoví-li tento zákon jinak nebo není-li takový postup v rozporu se zásadami, na kterých spočívá insolvenční řízení, použijí se pro insolvenční řízení a pro incidenční spory přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu týkající se sporného řízení, a není-li to možné, ustanovení zákona o zvláštních řízeních soudních; ustanovení týkající se výkonu rozhodnutí nebo exekuce se však použijí přiměřeně jen tehdy, jestliže na ně tento zákon odkazuje.

Podle ustanovení § 394a insolvenčního zákona manželé, z nichž každý samostatně je osobou oprávněnou podat návrh na povolení oddlužení, mohou tento návrh podat společně. Pro posouzení, zda jde o osoby oprávněné podat společný návrh manželů na povolení oddlužení, je rozhodné, zda jde o manžele ke dni, kdy takový návrh dojde insolvenčnímu soudu (odstavec 1). Společný návrh manželů na povolení oddlužení musí obsahovat výslovné prohlášení obou manželů, že souhlasí s tím, aby všechna jejich majetek byl pro účely schválení oddlužení zpeněžením majetkové podstaty považován za majetek ve společném jmění manželů; podpisy obou manželů u tohoto prohlášení musí být úředně ověřeny (odstavec 2). Manželé, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení, mají po dobu trvání insolvenčního řízení o tomto návrhu a po dobu trvání účinků oddlužení postavení nerozlučných společníků a považují se za jednoho dlužníka (odstavec 3).

Podle ustanovení § 103 o. s. ř. kdykoli za řízení přihlíží soud k tomu, zda jsou splněny podmínky, za nichž může rozhodnout ve věci samé (podmínky řízení).

Podle ustanovení § 107 o. s. ř. jestliže účastník ztratí po zahájení řízení způsobilost být účastníkem řízení dříve, než řízení bylo pravomocně skončeno, posoudí soud podle povahy věci, zda v řízení může pokračovat. Není-li možné v řízení ihned pokračovat, soud řízení přeruší. O tom, s kým bude v řízení pokračováno, soud rozhodne usnesením (odstavec 1). Neumožňuje-li povaha věci v řízení pokračovat, soud řízení zastaví (odstavec 5).

13. Rozhodné znění shora citovaného ustanovení insolvenčního zákona (do 30. 6. 2017) se podává z části první, čl. II bodu 1 zákona č. 64/2017 Sb., kterým se mění zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony. Je totiž zřejmé, že pozdější změny těch ustanovení, jež režim oddlužení ukončují, nemohou být (neurčuje-li příslušné přechodné ustanovení novely jinak) odpoután od podmínek, za nichž bylo takové oddlužení povoleno; tyto podmínky se přitom (vzhledem k tomu, že insolvenční soud povolil oddlužení 1. 12. 2014) váží k insolvenčnímu zákonu ve znění účinném do 30. 6. 2017. Viz dále důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 3. 2020, sen. zn. [29 NSČR 170/2018](#), uveřejněné pod číslem 102/2020, jakož i důvody usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 6. 2020, sen. zn. [29 NSČR 106/2018](#).

14. Nejvyšší soud v první řadě předesílá, že jeho judikatura k výkladu ustanovení § 394a insolvenčního zákona je ustálena v závěrech, podle nichž:

1) Podle ustanovení § 394a odst. 3 insolvenčního zákona mají manželé postavení nerozlučných společníků a hledí se na ně jako na jednoho dlužníka. Přitom fikce jediného dlužníka platí i tehdy, jestliže po podání společného návrhu manželů na povolení oddlužení jeden z manželů zemře, manželé se rozvedou (trvání manželství se posuzuje pouze ke dni podání společného návrhu dle § 394a insolvenčního zákona) a rovněž tehdy, když insolvenční soud vyloučí řízení o insolvenčním návrhu na majetek jednoho z manželů k samostatnému projednání („rozdělí“ probíhající insolvenční řízení zahájené dle § 394a insolvenčního zákona) [nesprávně] před rozhodnutím o tomto návrhu.

Shora uvedené závěry Nejvyšší soud formuloval pro tu fázi insolvenčního řízení, ve které insolvenční soud rozhodoval o přípustnosti oddlužení z pohledu ustanovení § 389 odst. 1 písm. b) a odst. 2 písm. a) insolvenčního zákona (ve znění účinném do 30. 6. 2017).

Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 9. 2018, sen. zn. [29 NSČR 140/2016](#), uveřejněné v časopise Soudní judikatura č. 2, ročník 2020, pod číslem 19, k jehož závěrům se Nejvyšší soud přihlásil např. v rozsudku ze dne 27. 2. 2020, sen. zn. [29 ICdo 28/2018](#).

2) Pravidlo vyjádřené v ustanovení § 394a odst. 3 insolvenčního zákona, podle kterého mají manželé „postavení nerozlučných společníků“ po dobu trvání insolvenčního řízení o návrhu na povolení oddlužení, se nevztahuje na procesní úkon, směřující nikoli k tomu, aby insolvenční řízení o návrhu na povolení oddlužení trvalo, nýbrž k tomu, aby ohledně jednoho z těchto manželů účinky návrhu na povolení oddlužení pominuly (skončily). Ve vztahu k tomuto dispozitivnímu úkonu má proto každý z manželů (ve vztahu k sobě) postavení samostatného společníka. Jinak řečeno, podají-li manželé (dlužníci) společný návrh manželů na povolení oddlužení (§ 394a odst. 3 insolvenčního zákona), nevyžaduje se k tomu, aby jeden z těchto manželů vzal za sebe takový návrh účinně zpět, souhlas druhého manžela.

15. Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 4. 2019, sen. zn. [29 NSČR 78/2017](#), uveřejněné pod číslem 27/2020 Sb. rozh. obč.

16. Ke shora uvedenému Nejvyšší soud dále doplňuje, že v právní věci vedené pod sen. zn. [29 ICdo 32/2019](#) rozhodoval o dovolání v incidenčním sporu (o určení neplatnosti kupní smlouvy) v

insolvenční věci dlužníků (manželů, kteří podali společný návrh na povolení oddlužení, které insolvenční soud schválil formou plnění splátkového kalendáře). V průběhu dovolacího řízení jeden z dlužníků (manželů a tamních žalobců) zemřel, přičemž Nejvyšší soud v dovolacím řízení „dále jednal“ (pokračoval) toliko s druhým z manželů.

17. Pro poměry dané věci tak zbývá posoudit, jaký vliv má na fikci jednoho dlužníka (§ 394a odst. 3 insolvenčního zákona) skutečnost, že v průběhu plnění splátkového kalendáře (tj. za trvání účinků oddlužení) zemře jeden z dlužníků (manželů).

18. Nejvyšší soud nemá žádné pochybnosti o tom, že dlužník E. T. ztratil dnem své smrti právní osobnost (§ 23 o. z.) i způsobilost být účastníkem (insolvenčního) řízení (§ 19 o. s. ř., ve spojení s § 7 insolvenčního zákona); jeho smrt však neměla (nemohla mít) žádné právní důsledky ani na právní osobnost dlužnice T. T., ani na její způsobilost být účastníkem (insolvenčního) řízení. Jediným (právně významným) důsledkem této skutečnosti [z hlediska podmínek insolvenčního řízení (ve vazbě na ustanovení § 394a odst. 3 insolvenčního zákona)] tak byla „transformace“ (pouhé) fikce jednoho dlužníka na realitu. Jinými slovy, místo fikce jednoho dlužníka (manželů T.) zůstala jediným dlužníkem T. T.

19. Důvod pro zastavení insolvenčního řízení podle ustanovení § 142 písm. b) insolvenčního zákona tak zjevně nebyl dán, a to ani „ve vztahu“ k zemřelému dlužníkovi E. T.

20. Současně je zjevné, že neexistovala žádná (právní) překážka, která by bránila dlužnici T. T. pokračovat v plnění oddlužení splátkovým kalendářem (§ 398 odst. 3 insolvenčního zákona) a splnit podmínky pro případné osvobození od placení pohledávek (§ 414 insolvenčního zákona).

21. Vzhledem ke zvolenému způsobu oddlužení (výlučně plněním splátkového kalendáře) neshledává Nejvyšší soud potřebu se dále vymezovat k otázkám „obdobné“ aplikace ustanovení § 310 insolvenčního zákona (v rozhodném znění), zemře-li dlužník (jeden z dlužníků – manželů) za trvání oddlužení zpeněžením majetkové podstaty (§ 398 odst. 2 insolvenčního zákona).

22. Jelikož právní posouzení věci odvolacím soudem není správné, Nejvyšší soud, maje za splněné předpoklady určené ustanovením § 243d písm. b) o. s. ř., rozhodnutí odvolacího soudu (a insolvenčního soudu) změnil tak, že se insolvenční řízení nezastavuje.